

Александар Гајиалица

ЗА КАРТУ МАЊЕ

Често се говори о пропасти наше културе у постмилошевићевском времену, а у таквим разговорима нарочито је апострофирана класична музика, која у односу на друге уметности на благајнама већ годинама продаје рекордно мали број карата. Истине ради, треба казати да су и друге „благајничке уметности” у кризи. Позориште више није место окупљања разочараних људи где се бежи од опоре свакодневице, а филм више ни изблиза нема милионске посетиоце као пре пет или шест година. Па ипак, филм и театар и даље на благајнама показују стање које није алармантно, а у њиховом случају смањење броја продатих карата кренуло је са релативно високог броја наплаћених улазница, па се и осека на билетарницама далеко мање примећује.

С музиком, нарочито оном класичном, сасвим је другачија ситуација. И у најбоља времена за ове концерте куповало се неколико стотина, у најбољем случају неколико хиљада улазница. Веома су ретки концерти када се и током осамдесетих тражила карта више, а наступи какви су током седамдесетих година прошлог века били они Берлинске филхармоније са Хербертом фон Карајаном у дворани Дома синдиката, када су се пред салом видели и „тапкарوشي”, данас делују као сећања из митских времена.

Шта је допринело тако малом броју продатих карата данас? Или би можда пре овако директног питања требало проговорити без околи-

шања о томе како у просеку изгледају биланси са билетарница данас. Писац ових редова нема благајничке извештаје пред собом, али како се распитивао и чуо цифре из прве руке, мисли да неће много погрешити у калкулацијама. Концерте уметничке музике са плаћеним улазницама данас у нас организују Коларчева задужбина, Београдска филхармонија, Југоконцерт и Оркестар РТС-а. Што због старомодног приступа у организовању концерата (концерти по неинтересантним и неинвентивним циклусима), што због неатрактивних имена која наступају, најлошије резултате у продаји улазница већ годинама традиционално показује Југоконцерт, на чијим се концертима у просеку прода по стотинак карата. Свега нешто мало боља ситуација јесте са концертима које организује Оркестар Радио-телевизије Србије, мада се број продатих карата и за ове концерте креће око стотину.

С обзиром на то да има много већу салу и далеко пажљивије бира концерте, Сава центар прода далеко више улазница, а њихов број се обично креће од 800 до 1.000. Ипак, гледано у релативним односима ни то није резултат којим би организатори концерата у Сава центру требало да буду задовољни, јер ова сала прима преко 3.500 посетилаца, а у последње време готово никад није пуна. Далеко боља ситуација данас је са концертима Београдске филхармоније. Када се узме у обзир да је ново руководство ове куће затекло катастрофалну ситуацију 2001. године и да су за неке концерте продате само 32 карте, онда данашњи резултат продаје абонмана Београдске филхармоније делује веома охрабрујуће. Филхармонијски концерти су по правилу пуни и писац ових редова мисли да то мора значити да је за сваки концерт продато између 500 и 600 улазница (сала Коларца прима 750 посетилаца).

Када говоримо о учинку различитих организатора концерата, треба споменути и елитистичке концерте које организује сама Коларчева задужбина. Ови наступи бележе највећу продају, јер је по правилу реч о веома познатим уметницима. Сала Коларца на овим наступима по правилу је пуна, али треба имати у виду да музичари попут славних пијаниста Бориса Березовског или Јевгенија Кисина као од шале напуне сале од по неколико хиљада места у другим музичким центрима.

Тако би, дакле, изгледао кратак пресек продаје карата на концертима различитих организатора. Када се оно што је у претходном пасусу казано сумира, испада да су једино пуни концерти Београдске филхармоније и концерти из циклуса „Великани музичке сцене” Коларчеве задужбине. Неколико питања на овом месту због тога може да се упуту, али прво би требало да буде оно које је већ постављено мало више: шта је допринело да се у просеку прода тако мали број улазница? Неколико фактора утицало је на то да смо се нашли у ситуацији да се за концерте уметничке музике не тражи карта више, него карта

мање. Музику је најпре погодио смањен број посетилаца и лоша новчана ситуација већине љубитеља музике. Потом, ангажовањем највећих звезда данашње музике, неки организатори попут Коларчеве задужбине или Сава центра деранжирани су све остале концерте који немају звучна имена. Ипак, најважније од свега јесте чињеница да готово невероватан број људи на концерте уметничке музике улази без карата.

Многи који организују концерте покушали су овој лошој пракси да стану на пут, али авај, мало тога се променило. Концерте класичне музике већ увелико прате само студенти музике и професионалци који сматрају готово личном увредом уколико би неки организатор затражио да плате карту. Како то изгледа на концертима? За последњи наступ највећег српског пијанисте Александра Маџара продато је 118 карата, а у сали је било око 300 слушалаца. По томе испада да је на сваког посетиоца са купљеном картом ушло још двоје без ње. Такав однос, јасно је, финансијски не би могао да издржи ниједан импресарио, нити иједан организатор концерата. Ситуација са „великим узорком” Сава центра још је поразнија. На око 1.000 продатих карата у Сава центру се увек нађе око 3.000 посетилаца. Није тајна да запослени у овој кући сматрају да концерти у њиховој Великој дворани увек морају да буду догађај, те да, када виде да продаја иде лоше, немају куд него да понуде читаве блокове карата „провереним посетиоцима”.

А шта је са писцем ових редова? Можда би ваљало кренути од самокритике. Свакако. Ни писац ових редова, као музички критичар *Вечерњих новостии*, никада није платио ни једну карту. Критичари, међутим, и не би требало да из свог џепа изваде новац за концерт на којем се налазе службено, али би за њих и те како карту требало да плате новине. Наравно да се ово не дешава, и наравно да је ниво праћења ове музике такав да сви организатори концерата сами журе да критичарима и новинама дају што више карата да би се наступ икако забележио. „Црни петак” за овакву праксу настане када (што је срећом ретко) у Београд дође неки збиља велики уметник који концертира у хуманитарне сврхе и сва седишта морају бити продата. Онда настане права пометња. Каква карта? Новине да купе? Хиљаду осамсто динара? Нечувено...

Али, оставимо се тих комичних драмолета. Шта се у овој ситуацији може учинити? Горка медицина и у овом случају је, чини се, најбоља кура. Требало би једноставно законом забранити улаз без карата. То не би требало да буде тешко за спровођење. Сваки посетилац би морао имати карту, а не би било згорега и у салама увести контролоре као у возилима градског саобраћаја. Ако би се ово спровело и ако би сваки слушалац морао имати карту, онда би организатори имали два решења: или да продају улазницу или да је поклоне. Како, ме-

ђутим, и на поклон плаћају порез, дошли би у ситуацију да карте морају продавати. Разуме се да би у том тренутку настала читава мала револуција и наравно да би први концерти са збиља плаћеним картама остали празни. Не би било чудно да се организују и демонстрације, чак и са блокирањем сала које свима наплаћују карте, али тржиште би се, то је сасвим сигурно, брзо побринуло да уреди ствари. Организатори би за почетак морали да организују само концерте на којима збиља могу да продају исплатив број карата. Требало би да уведу широку скалу попушта. Исто тако, могли би да продају карту упола јефтиније, за оне који закасне и желе да уђу само на други део концерта.

Шта би се, међутим, догодило са неисплативим концертима за које постоји јавна потреба да се организују (Трибина савремених композитора, наступи солиста на дувачким инструментима и слично)? Њих би морала да дотира држава и у том погледу не би било разлике између дотираног јавног добра у другим областима и у области музике. А остали наступи? Они би, хтели не хтели, одлазили на тржиште. А тржиште није милостиво, нити попустљиво. Има много својих лоших особина и само једну добру: неумољиво селектира оне уметнике који продају улазнице од оних који то не могу да учине. На овај начин стигло би се свакако и до квалитета. Није тајна, а после свега што је казано није тешко ни претпоставити да данас на српским концертним сценама већином доминирају протежирани и набеђени уметници. Ово је сасвим очекивано, јер тржиште уметничких концерата у овом тренутку не постоји. Када би се установила права продаја карата, веома би се брзо видело ко како свира, а ко се на сценама гура без стварног уметничког разлога.

Ово последње доводи нас на врата самог проблема. Не само да они који себе броје у „заклете професионалце” сматрају за увреду да купе улазницу, него ти исти већ годинама мешетаре и лиферују својим штићеницима и ни на крај памети им не би било да ситуацију учине јаснијом, јер би на тај начин и њихови протежеи изгубили могућност да буду проглашавани великим уметницима без икакве провере. Треба одмах казати да писац ових редова никако не мисли да у уметности једино тржиште треба да одређује вредности. Далеко било. То нарочито изгледа наопако у срединама које, попут наше, још имају низак ниво општег образовања и кућне културе. Ауторитети у уметности су незаобилазна категорија, али и ти ауторитети су људи и треба им контролни механизам који би ограничавао њихову потенцијалну самовољу. Напоследку и публика, нарочито однегована, каква је она која долази на концерте уметничке музике, има право да се појави као нека врста „колективног ауторитета”.

У ситуацији какву данас имамо то је немогуће. Сви српски пијанисти који закажу концерт у Београду продаће од 50 до 100 улазница

за свој наступ. У таквом окружењу тешко је одвојити истинске мајсторе клавира од почетника и маминих или маза музичких школа. Шта више, те „наставничке мазе” често ће довести и више посетилаца него прави музичари којима не пада на памет да зову све рођаке и пријатеље на концерт само зато да би седишта била попуњена. Јасно је да је то окружење које „убија музичаре”. Резултати су већ видљиви. Александар Маџар и Јасминка Станчул све ређе наступају у Београду. После неколико непродатих концерата, питање је када ћемо поново чути Стефана Миленковића или Ксенију Јанковић. Степен разочарања неких домаћих музичара који и даље живе у Београду још је већи. Дејан Синадиновић потпуно је одустао од свирања у Београду и гради каријеру у Европи. Сјајни уметници какви су Станко Шепић или Душан Трбојевић потпуно су се повукли с подијума.

А да ли је неком добро? Рекло би се ником. Ни протежиране звезде и звездице не пуне сале, а број продатих улазница за њихове концерте брижљиво се крије. Ствар изгледа још озбиљније када у Београд дође да музицира неко признато (али не широко познато име) из иностранства и када сала мора „панично” да се пуни да стари пријатељ не би видео степен нашег културног посрнућа.

Порука неком следећем Министарству културе зато гласи: да би се воз који срља у провалију спасао, мора се најпре зауставити. Није реално очекивати да се само организатори концерата изборе са хроничном навалом посетилаца без улазница. Ствар мора да се уређује од главе. Пођимо од БЕМУС-а који је све празнији због тога што велики број VIP личности добија протоколарне карте, па потом на концерт не одлази. Те протоколарне карте, за почетак, држава и град морају да плаћају. Потом треба по том моделу натерати и све остале да их плаћају. Не треба презати ни од законских забрана и претњи кажњавањем. Да ли ико мисли да може да прочита књигу коју није платио? Да ли неком падне на памет да на зиду има слику коју није откупио? Тако мора бити и са улазницама.

А писац ових редова? Он би био најсрећнији када би његове новине морала да му обезбеди једну улазницу за концерт који је потпуно распродат. На тај начин би и критичарско самопоуздање порасло, а из тога ништа лоше не може да изађе.